

Polisutbildningen vid Umeå universitet
Moment 4:3, Skriftligt fördjupningsarbete
Höstterminen, 2009
Rapport nr. 576

Eftersupning

-en långbänk utan slut?

Bild: http://www.vti.se/templates/Page_____11119.aspx

Jörgen Wilestedt

Abstract

Att dricka alkohol *efter* en körning med avsikten att dölja ett rattfylleri är inte kriminellt i Sverige, trots att en lagstiftning mot beteendet diskuterats i 60 år. Kraven på ett kriminaliserande av s.k. eftersupning kommer ofta från inflytelserika personer och politiska utspel i frågan har inte varit någon bristvara. Ändå verkar lagen hopplös att förverkliga. Problemen med att få en lagstiftning på plats visar på att förfarandet inte är helt okomplicerat. Därför belyses i denna rapport både möjligheterna och problemen med ett eventuellt kriminaliserande. Dessutom fokuseras på det politiska spelet bakom frågan om eftersupning. Tidigare högljudda krav som uttalas i opposition verkar ha en tendens att tystna när den verkliga makten blir verklighet. Med anledning av detta behandlas tidigare uttalanden från politiska företrädare kopplade till vad som hänt därefter. Åsikterna går ofta isär och det är tydligt att företrädarnas förklaringar inte går ihop med varandras. Vem som egentligen ska beskyllas för att idag bromsa, trots tidigare förespråkande, är svårt att få klarhet i men att tidigare politisk enighet förbytts till tveksamhet är uppenbart. Den uteblivna lagstiftningen är talande i sig.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte.....	3
1.3 Frågeställningar	3
1.4 Avgränsningar	4
1.5 Tillvägagångssätt.....	4
2 Teori.....	5
2.1 Handhavandet vid eftersupning.....	5
2.1.1 Polisens dilemma.....	5
2.1.2 Provtagningen.....	5
2.2 Bevissäkring	6
3 Resultat.....	8
3.1 Positiva effekter av kriminalisering	8
3.1.1 Besparing av samhällets resurser	8
3.1.2 Lagföringen förenklas	8
3.2 Kriminaliseringens problem	10
3.2.1 Den oskyldige eftersuparen	10
3.2.2 Restriktivitet med nykriminaliseringar.....	10
3.2.3 Oklart skyddsintresse av begränsat problem	11
3.3 Politiken ger verktygen.....	12
3.3.1 Högljudda politiska krav på kriminalisering	12
3.3.2 Fortsatt starkt stöd men ingen lag.....	13
3.3.3 Lagrådets eventuella uttalanden	15
4 Diskussion.....	16
4.1 Myntets två sidor	16
4.2 Politiska beskrivningar går isär	17
4.3 Avslutning	19
5 Referenslista.....	22

1 Inledning

Det är få brott som är så närvarande i svenskarnas medvetande som rattfylleri. De flesta av medborgarna har säkerligen någon gång kommit i kontakt med brottet, vare sig det gäller att blåsa i ett av polisens sållningsinstrument eller funderingar över om hur mycket alkohol som egentligen konsumerades kvällen innan och om lämpligheten att därför köra bil. På den allmänna debatten verkar det dock som att den väg Sverige har valt gällande rattfylleribrotten, med en restriktiv hållning och relativt låga gränsvärden, har stort stöd bland befolkningen. Det som oftast kommer fram är olika rop på ”hårdare tag” och inte en liberalisering av kraven på nykterhet, något som säkerställer att Sveriges ledande roll som bekämpare av rattfylleri inte hotas.¹

En av de åtgärder som ständigt föreslås är ett kriminaliserande av s.k. eftersupning. Trots att en lag inom området varit uppe för diskussion i 60 års tid har dock ingenting hänt. Nya lagar på rattfylleriområdet får naturligtvis följer för polisarbetet, något som ökar intresset att sprida ljus över frågan. I detta ingår inte bara att, i fallet med eftersupning, förstå problematiken med själva fenomenet utan också klargöra lagstiftarens uppenbara ovilja att tillmötesgå kraven.

1.1 Bakgrund

Med ett kriminaliserande av eftersupning ska förstås att en lag införs som förbjuder en förare av ett motordrivet fordon att dricka alkohol efter körningen om denne kan anta att polisen är intresserad av att genomföra ett alkoholprov på honom eller henne. Med en sådan lag kan, exempelvis vid en trafikolycka, ingen förare hävda sin oskuld genom att påstå att den eventuella alkohol som finns i kroppen intagits *efter* färden men *innan* polisen genomförde sin kontroll. Det saknar helt enkelt betydelse när alkoholen konsumerades, föraren har begått en kriminell handling i vilket fall som helst.

Det kan vid första anblicken säkerligen tyckas som en tämligen självklar åtgärd att kriminalisera eftersupning men faktum är att det visat sig vara en omständig process där åsikterna bland makthavarna går isär. Inte minst visas svårigheterna med att få en lag på plats av en utblick i omvärlden. Endast ett land, Norge, har en lag som förbjuder eftersupning vilket tyder på att ett lagstiftningsförfarande är allt

---

¹ Fuhrman, Håkan, *Trafiknykterhetsbrott*, s 128

annat än okomplicerat.² Mot denna ursäkt kan dock naturligtvis invändas att Sverige, med sin restriktiva hållning mot rattfylleri, nog borde kunna få till stånd en lagstiftning som det västra grannlandet haft sedan 1959.

De närmare bestämmelserna i Norge innebär att en förare av ett motordrivet fordon inte får inta alkohol under de sex timmar som följer en avslutad körning i de fall föraren förstår eller måste ha förstått att färden kan vara föremål för polisundersökning.³ Om föraren överträder förbudet kan denne dömas till ansvar på samma sätt som vid ”vanligt” rattfylleri. Det är denna lag som under lång tid också diskuterats i Sverige.

Trots att frågan har debatterats i årtionden och dessutom ständigt återkommer som förslag under riksdagens årliga motionstid verkar det som att den är omöjlig att få på plats. Redan i 1949 års trafiknykterhetsutredning samt i liknande utredningar 1957 och 1966 har eftersupning varit uppe för diskussion.⁴ I det sistnämnda fallet kom också ett förslag om lag mot eftersupning men efter stark tveksamhet från flera remissinstanser resulterade inte förslaget i någon lagstiftning. Argument som att det inte är förbjudet att dölja sin brottslighet och att egentligen oskyldiga skulle kunna bli dömda till ansvar vägrade uppenbarligen tungt. Att det dessutom, något som också påtalats i dagens debatt, ansågs vara ett begränsat problem grusade förespråkarnas förhoppningar om en ny lag.⁵

När den senaste rattfylleriutredningen i slutet på 2003 sjösattes väcktes säkerligen återigen en förhoppning bland anhängare till en kriminalisering, särskilt då eftersupning ingick som en del i utredningens direktiv. Utredarna begärde uppgifter från bl.a. polis- och åklagarmyndigheter och kom fram till att det visserligen kunde vara ett problem men att en lagstiftning mot eftersupning ändå inte förordades. Trots detta fanns dock förhoppningarna om en lag kvar. Det handlade ju trots allt om en SOU och även om en sådan väger tungt så är det ändå politikerna i den sittande regeringen som bestämmer innehållet i de propositioner som senare i processen överlämnas till riksdagen. Med tanke på att starka krafter inom de politiska partier som i september 2006 tog regeringsmakten varit tydliga

---

² SOU 2006:12, s 257

³ Vegtrafikkloven Kap 4 §22 andra stycket, <http://www.lovdato.no/all/hl-19650618-004.html#22>

⁴ SOU 2006:12, s 254

⁵ Ibid, s 256

med att eftersupning borde kriminaliserats var det säkerligen en än större besvikelse hos förespråkarna att lagförslaget även uteblev i propositionen.⁶

Turerna kring en lagstiftning blir, som redan antytts, särskilt intressant om tidigare ståndpunkter hos de politiska partierna och dess företrädare vägs in. Tydliga uttalanden om krav på ett kriminaliserande verkar avsevärt lättare att uttala i opposition än när regeringsmakten vunnits. Det är sålunda av stort intresse att kritiskt följa upp och identifiera orsakerna till hur högljutt förespråkande genom ett valresultat kan förbytas till tystnad? Samtidigt ska poängteras att det i politiska majoritetssituationer möjligtvis går att påverka på många andra sätt, t.ex. genom direktkontakt med departementen. Om så varit fallet i frågan om eftersupning hoppas i det följande kunna belysas men konstateras kan att eventuella försök hittills inte givit några resultat.

1.2 Syfte

Syftet med denna rapport är tvådelat. Å ena sidan ska diskussionerna och argumentationen kring eftersupning översiktligt belysas. I detta ingår att identifiera problem och möjligheter med en dylik lagstiftning. Å andra sidan är syftet att fokusera på det politiska spelet bakom en kriminalisering av eftersupning och undersöka om detta varit föränderligt över tid, såväl hos politiska partier som hos enskilda beslutsfattare. Om så visar sig vara fallet är naturligtvis också ett försök till förklaring på sin plats.

1.3 Frågeställningar

- Vilka positiva effekter skulle en lag mot eftersupning kunna ha?
- Kan några problem med ett kriminaliserande av eftersupning identifieras och i sådana fall, vilka?
- Hur har det politiska spelet gällande en lag mot eftersupning sett ut?
- Har åsikten hos politiska partier och dess företrädare förändrats över tid och om så är fallet, varför?

---

⁶ Prop. 2007/08:53 Ökade möjligheter att ingripa mot rattfylleri och sjöfylleri

1.4 Avgränsningar

I beskrivningen av handhavandet från det allmännas sida gällande utredningar om eftersupning är detta utifrån polisiär synvinkel. Endast i undantagsfall och när detta särskilt anges beskrivs arbetet hos övriga myndigheter. Dessutom är rapporten helt inriktad på intag av alkohol. Efterförtäring av andra preparat utelämnas helt.

När det gäller den del av rapporten som undersöker hållningen från politiskt håll gällande kriminalisering av eftersupning kommer endast iakttagelser från de två senaste mandatperioderna att presenteras. Det rör sig sålunda om den tid som förflutit under den för dagen sittande alliansregeringen samt den socialdemokratiska minoritetsregering som inte fick förnyat förtroende i september 2006. Dessutom har rapporten inget allmänpolitiskt fokus. Istället fokuseras på partier och företrädare som någon gång under undersökningsperioden varit tydliga med deras hållning i frågan.

1.5 Tillvägagångssätt

För att få fram den information som är nödvändig i denna rapport har författaren dels läst in sig på ett allmänt plan gällande eftersupning. Här har den senaste rattfylleriutredningen, SOU 2006:12, varit en central källa men också, framförallt för belysande av den polisiära praktiska hanteringen vid hävdande av eftersupning, Håkan Fuhrmans bok *Trafiknykterhetsbrott*. Dessutom har en mängd tidningsartiklar genomgått i sökandet efter såväl uppseendeväckande fall som argument för respektive emot ett kriminaliserande. För att identifiera beslutsfattare som agerat i frågan har riksdagsmotioner, tidningsartiklar, pressmeddelanden och bloggar varit ovärderliga. Utifrån dessa har sedan ett urval av intressanta personer kunnat kontaktas för att därigenom undersöka om de fortfarande representerar sin uppfattning. Kontakt har antingen tagits via e-post eller telefon och respondenterna har givits relativt fritt spelrum i sin beskrivning av den egna samt andras ståndpunkter. Allt för att hålla öppet för svar författaren inte kunnat förutse.

2 Teori

2.1 Handhavandet vid eftersupning

Innan det går att dra några slutsatser och bilda sig en uppfattning om vad som bör göras kring en kriminalisering av eftersupning är det avgörande att förstå hur förfarandet från rättsväsendet, och då främst från polisiärt håll, ser ut. För att belysa problematiken och handhavandet ska i det följande en kort, fiktiv historia beskrivas. Den skulle dock lika väl kunna inträffat i verkligheten.

2.1.1 Polisens dilemma

Christian och hans kollega Ann arbetar som poliser i ett län med omfattande glesbygd. Det tillhör vanligheterna att de får i uppgift att åka på trafikolyckor, så även vid detta tillfälle. Platsen där olyckan inträffat ligger mer än 30 kilometer från den punkt de nu befinner sig så det tar ungefär en halvtimme innan de är framme. Väl där ser de två bilar stå vid vägkanten, varav en med påtagliga plåtskador. Två män står vid sidan av och det visar sig att den ena är föraren av det skadade fordonet och den andre ett vittne till händelsen. De båda uppger att en tredje bil varit vållande till olyckan genom en mycket vårdslös omkörning men att den direkt avvek från platsen. Vittnet säger sig legat bakom den nu försvunna personbilen och att den vinglat fram och tillbaka över vägen. Som tur är har han noterat registreringsnumret vilket gör att Christian och Ann med en registerslagning får fram den misstänktes adress. När mannen påträffas i sitt hem är han märkbart berusad och han erkänner att han varit ute och kört bilen relativt nyligen. Han kommer ihåg händelsen med omkörningen men berättar att han blev så rädd och chockad att han åkte hem och drack alkohol för att lugna ner sig.

2.1.2 Provtagningen

Christian och Ann har starka misstankar om att mannen inte talar sanning och ser därför till att han omgående kommer till polisstationen för provtagning. När det nu handlar om ett misstänkt eftersupningsärende gäller inte de vanliga rutinerna vid rattfylleri utan det hela blir mer komplicerat. Mannen får därför direkt vid ankomsten till polisstationen dels lämna blodprov men också urinprov vid två tillfällen där omkring en timme ska ha förflutit mellan dem. Dessutom ser poliserna till att väga mannen.

2.2 Bevis­säkring

Den fiktiva händelse som beskrivits ovan visar hur bevis gentemot den misstänkte rattfylleristen samlas in. Redan på olycksplatsen ska vittnesuppgifter tas, bl.a. på om någon haft anmärkning på det sätt fordonet framförts.⁷ Dessutom ska ingående förhör genomföras med den misstänkte för att därigenom, tillsammans med den övriga bevisningen, styrka eller försvaga trovärdigheten. Det är viktigt att komma ihåg att den polisiära rutinen när eftersupning är inblandat inte bara bör användas när personen från början hävdar eftersupning. Förfarandet bör också användas när polisen anser att argumentet eftersupning kan tänkas användas av den misstänkte längre fram i processen. Påträffas därför den misstänkte inte bakom ratten kan den särskilda bevis­säkring som är nödvändig i eftersupningsärenden vara det som är skillnaden mellan friande och fällande dom, oavsett hur den misstänkte ställer sig till anklagelserna från början.

De två urinprov som tas i samband med eftersupningsärenden är till för att komplettera blodprovet. Till skillnad mot blodet så finns i urinen en eftersläpning av alkoholhalten på en till två timmar, d.v.s. den alkoholhalt som finns i urinen återspeglar alkoholen i blodet någon timme tidigare.⁸ På så sätt kan argument om eftersupning, åtminstone för kortare tid än en timme sedan, skjutas i sank.

Alternativet att ta två blodprov på samma sätt som de två urinproven är inte av samma bevisstyrka. Alkoholhalten i blodet uppnås tämligen omgående efter intaget vilket då innebär att endast den ögonblickliga halten kan påvisas. I och med detta så kan det inte sägas vara särskilt starka bevis gällande eftersupning om de två blodproven visar att alkoholhalten är fallande. Svaren om *när* alkoholen intogs vinnas ändå inte. Tillsammans med uppgifter om den misstänktes vikt, längd och kön samt den misstänktes egen utsaga om när alkoholen intogs, vad som intogs och i vilken omfattning kan möjligtvis en bedömning av sanningshalten i det uppgivna göras.⁹ Det har, som sagts, dock ett klart lägre bevisvärde än om två urinprov säkrats.

I ärenden gällande utredning om eftersupning är sålunda provtagning med två urinprov och ett blodprov att föredra. Det är dock på sin plats att understryka det faktum att tagande av urinprov inte går att genomföra mot den misstänktes vilja.

---

⁷ Fuhrman, s 93

⁸ SOU 2006:12 s 259

⁹ Ibid s 260

Att det säkraste beviset går hand i hand med den misstänktes samarbetsvilja kan naturligtvis synas ganska problematiskt i vissa situationer.

Under utredningar där eftersupning inte kan uteslutas bistås ofta polismyndigheten av Rättsmedicinalverket (RMV). Från RMV begärs sakkunnigutlåtanden om prover samt vilka tolkningar som kan dras av dessa. Dessutom kan vid behov sakkunniga vid verket höras vid eventuella rättegångar för att därigenom stärka respektive försvaga påståenden om eftersupning.

3 Resultat

3.1 Positiva effekter av kriminalisering

3.1.1 Besparing av samhällets resurser

En lagstiftning som innebär att en person som intar alkohol inom en viss tidsperiod efter en händelse där han måste förstått att polisen vill göra ett alkoholprov ändå döms för brottet innebär resursbesparingar för polisen. Med dagens regler måste den misstänkte snabbt lokaliseras och tas med för skyndsam och omfattande undersökning. Dessutom måste den misstänkte hållas kvar en längre tid för genomförande av de prov som kräver att en viss tidsintervall passerat. Kraven på övrig utredning blir naturligtvis också mindre om brottet ändå kan bevisas. Uppgifter från andra trafikanter om hur den misstänkte framfört sitt fordon, vittnesutsagor som styrker eftersupningen samt ingående förhör med den misstänkte om när, vad och hur mycket denne druckit blir inte lika avgörande. Brotsrekvisiten är ju uppfyllda så fort personen måste ha förstått att polisen vill göra alkoholkontroll med anledning av körningen men att alkohol ändå intagits till straffbar nivå.

På samma sätt som i fallet med polismyndigheternas utredningar kring brott där eftersupning är inblandat besparas också resurser hos de andra inblandade myndigheterna. SKL, som ju finns bland polisens myndigheter, men också det ickepolisiära RMV får ta sina resurser i anspråk, dels genom de provtagningar och sakkunnigutlåtanden som begärs men också genom att personal ibland rent fysiskt måste infinna sig vid förhandlingar i de mål utredningarna syftar till.

3.1.2 Lagföringen förenklas

Förespråkarna för en kriminalisering av eftersupning har olika motiv för sin åsikt men grundproblemet som de flesta troligtvis ändå ser är att misstänkta som i omgivningens ögon ses som uppenbart skyldiga för rattfylleribrott undkommer lagföring. Med jämna mellanrum rapporterar media om eftersupningsärenden som därigenom blir uppmärksammade bland allmänheten. Ett exempel var när polisen i Lund, efter tips om en misstänkt rattfyllerist, påträffade en person i en parkerad bil. Mannen visade sig ha 2.22 promille alkohol i blodet men hävdade att

alkoholen intagits efter körningen. Hela mängden alkohol skulle, för att mannens berättelse skulle kunna äga sin riktighet, konsumerats under en period av 21 minuter. Mannen friades av tingsrätten då resonemanget inte kunde avvisas. Domen överklagades dock och hovrätten dömde mannen till en månads fängelse för grovt rattfylleri, med förklaringen att den mängden alkohol under nämnda tidsperiod skulle orsakat akut alkoholförgiftning.¹⁰ Just detta fall skulle visserligen knappast ha underkänts även med en kriminalisering liknande det norska exemplet, detta då föraren knappast måste ha förstått att polisen ville göra en undersökning med anledning av färdens. Det pekar dock på de bevissvårigheter som föreligger när misstänkta rattfyllerister hävdar eftersupning.

Ett fall där den norska lagstiftningen hade varit tillämplig var när det förra miljöpartistiska språkröret Per Gahrton orsakade en krock sedan han framfört sitt fordon på fel sida om en väg. Förklaringen till varför han haft alkohol i blodet när polisen kom till platsen var att han på grund av chocken efter olyckan ”klunkade i sig innehållet i den öppnade vinflaskan samt stoppade på sig några ölburkar och i smyg drack ur dessa”.¹¹ Den förre riksdagsledamoten och europaparlamentarikern dömdes av Kristianstads tingsrätt för vårdslöshet i trafik men friades från rattfylleri då eftersupning inte gick att utesluta.

Utän att kommentera dessa exempel vidare så kan konstateras att det finns många fler fall där domstolarna friat med anledning av bristande bevisning. Saknas den tekniska bevisning som tidigare beskrivits (se 3.2) är det svårt att helt utesluta eftersupning, oavsett hur osannolikt det kan tänkas låta. En lag mot eftersupning skulle däremot omöjliggöra de flesta förklaringar och därigenom förenkla lagföring avsevärt.

---

¹⁰<http://hd.se/skane/2008/12/17/hovraett-trodde-inte-paa/>

¹¹ <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article2160521.ab>

3.2 Kriminaliseringens problem

3.2.1 Den oskyldige eftersuparen

Att lagstifta mot ett beteende som vid de flesta liknande tillfällen inte ska betraktas som kriminellt är inte helt lätt. Rent lagtekniskt är det nämligen intaget av alkohol *efter* körningen som kriminaliseras, något som i normalfallet också vid ett införande av lagen fortfarande skulle vara lagligt. Då ett av brottsrekvisiten i en eftersupningslag av norsk modell är att föraren ”förstått” eller ”måste ha förstått” att körningen kan leda till polisutredning läggs ett ansvar på föraren att själv dra slutsatsen om detta måste tas i beaktande vid det enskilda tillfället. Om föraren gör en felbedömning av polisens intresse eller för den skull medvetet väljer att bortse från lagen och istället intar alkohol finns alltså risk för att denne person straffas, trots att körningen genomfördes i nyktert tillstånd. Vid sådana händelser faller tanken på att lagens intentioner är att lagföra personer som framfört ett fordon med alkohol i kroppen men som hävdar eftersupning för att undslippa ansvar.

3.2.2 Restriktivitet med nykriminaliseringar

Regeringen har tidigare antagit principer som syftar till att nykriminaliseringar bör användas med försiktighet.¹² Med detta ska förstås att en lag inte ska införas slentrianmässigt utan nogsamt bör övervägas. Hänsyn bör bl.a. tas till om ett beteende kan föranleda påtaglig fara eller skada, om alternativa sanktioner står till buds och dessa är rationella och inte föranleder oproportionerligt höga kostnader, en eventuell lag kommer att vara ett effektivt medel för att motverka beteendet samt att resurser ska finnas inom rättsväsendet för att möta ytterligare belastning som en lag kan medföra.¹³ Restriktiviteten som påtalas innebär sålunda att lagstiftaren nogsamt ska överväga om en kriminalisering av ett beteende, som eftersupning, verkligen behövs.

---

¹² Proposition 1994/95:23, kap 6.1, s 52

¹³ SOU 2006:12, s 267

3.2.3 Oklart skyddsintresse av begränsat problem

Den offentliga utredning som behandlade eftersupning kom i början av 2006 och presenterades två ytterligare problem som var betydelsefulla för beslutet att avstyrka en kriminalisering av eftersupning. För det första, menade utredarna, kan det ifrågasättas vilket skyddsintresse en eventuell lag egentligen har?

Rattfyllerilagar generellt kan sägas skydda trafiksäkerheten, då personer avstår från att framföra fordon i alkoholpåverkat tillstånd med anledning av denna lagstiftning. Däremot skulle knappast en lag mot eftersupning påverka onyktra personer att sätta sig bakom ratten, åtminstone inte i någon större utsträckning. Skyddsintresset skulle sålunda vara av endast utrednings- eller lagstiftningskaraktär, ett faktum utredningen ansåg vara tungt vägande för att en lag inte skulle komma ifråga. Den menade också i detta sammanhang att det som regel inte heller är straffbart att dölja sin egen brottslighet och jämförde med att torka bort sina egna fingeravtryck för att förvanska bevisning.¹⁴

I samband med utredningen genomfördes också en undersökning av hur stor omfattningen av problemet med eftersupning egentligen är. Svaren från de olika polis- och åklagarmyndigheterna skiftade betänkligt men det utredningen slutligen kom fram till var att ”invändningar om eftersupning i praktiken inte är något stort problem”.¹⁵ Detta, tillsammans med att polis och åklagare oftast kan motbevisa oriktiga påståenden samt att en dylik lagstiftning, som behandlades i föregående stycke, påstods strida mot de grundläggande principerna för nykriminalisering var huvudargumenten för utredningens bedömning.

---

¹⁴ SOU 2006:12, s 270f

¹⁵ Ibid, s 271

3.3 Politiken ger verktygen

3.3.1 Högljudda politiska krav på kriminalisering

Kraven på ett införande av en lag som liknande den i Norge förbjuder eftersupning är av omfattande antal. Några exempel ska också ges i det följande:

”Det är besvärande att inte komma åt den här sortens smitare. Får vi igenom lagen kan vi öka trafiksäkerheten och där hoppas jag att Beatrice Ask får lite eld i baken nu när den där miljöpartisten blivit ett lysande exempel.”¹⁶ – Jan Evert Rådström (m) 2007, vice ordförande i Trafikutskottet.

”Idag kan en person som kört rattfull hävda att han druckit alkoholen efter det att exempelvis en olycka har inträffat, vilket riskerar att leda till att han slipper undan ansvar för sitt brott. Den luckan i lagen bör täppas till.”¹⁷ – Tobias Krantz (fp) 2005, då riksdagsledamot och nuvarande Högscole- och forskningsminister.

”Frågan har fastnat lite. Jag hoppas den får fart nu och prioriteras i samband med den nya sjöfyllerilagstiftningen.”¹⁸ – Inger Davidsson (kd) 2007, vice ordförande i justitiekommittén och talesperson i justitiefrågor.

”Just när det gäller eftersupning som samtliga i alliansen vill kriminalisera medan majoriteten som vanligt väljer att avvakta regeringens ställningstagande ...”¹⁹ – Johan Linander (c) 2006, ledamot i justitiekommittén och talesperson i justitiefrågor.

”I nollvisionens anda är det nu hög tid att lagstifta mot eftersupning.”²⁰ – Britta Rådström (s) 2008, riksdagsledamot.

---

¹⁶ http://www.svd.se/nyheter/inrikes/artikel_232025.svd

¹⁷ http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage_____20457.aspx

¹⁸ http://www.svd.se/nyheter/inrikes/artikel_232025.svd

¹⁹ Riksdagens protokoll 2005/06:102, 13 § anförande 139

²⁰ Motion till riksdagen 2008/09:Ju271

”Det är helt klart ett sätt att komma åt rattonyktra och det är synd om det strandar på tekniska bitar, det borde gå att lösa.”²¹ – Karin Svensson-Smith (mp) 2007, ledamot i trafikutskottet.

”Eftersupning måste kriminaliseras. Det är anmärkningsvärt att regeringen inte kan ge ett tydligt besked i denna fråga.”²² – Johan Pehrson (fp) 2006, ledamot i justitieutskottet och talesperson i justitiefrågor.

Ovanstående uttalanden är ett axplock av de kraftiga markeringar som gjorts de senaste åren. Som framgår kommer orden från samtliga politiska håll och noterbart är bl.a. att tre av de nuvarande regeringspartiernas talespersoner i justitiefrågor gett stöd för ett kriminaliserande av eftersupning.

3.3.2 Fortsatt starkt stöd men ingen lag

I samband med denna rapports sammanställande har kontakt tagits med ett flertal beslutsfattare i centrala positioner. Minst en person från varje riksdagsparti har getts tillfälle att uttrycka sina åsikter, erfarenheter och intentioner om ett kriminaliserande av eftersupning men vid denna rapports slutliga färdigställande hade svar endast inkommit från nedanstående personer.

Johan Linander (c):

Johan Linander, ledamot i justitieutskottet och centerpartiets talesperson i justitiefrågor svarade att eftersupning bör kriminaliseras och att detta dessutom är hela centerpartiets uppfattning. Han klargjorde att centerpartiet inte håller med om argumenten i SOU 2006:12, d.v.s. att det är en tekniskt besvärlig lagstiftning eftersom det som i andra lägen är tillåtet skulle bli otillåtet under en viss tidsperiod. Partiet har istället pekat på att det finns en lag i Norge och att vi kan genomföra samma lagstiftning i Sverige. Linander redogjorde också för att centerpartiet inte fick med sig övriga allianspartier på en lag mot eftersupning när diskussioner fördes inför proposition 2007/08:53, som ju den tidigare utredningen syftade till.

---

²¹ http://www.svd.se/nyheter/inrikes/artikel_232025.svd

²² http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage____50680.aspx

Johan Pehrson (fp):

Johan Pehrson, även han ledamot i justitieutskottet och talesperson i justitiefrågor, dock för folkpartiet berättade att hans parti tycker att en dylik lag borde gå att genomföra. Han menar också att partiets inställning i frågan inte ändrats de senaste åren och hänvisar den uteblivna lagen till den offentliga utredningens rekommendation. Pehrson svarar också på frågan om den uteblivna lagstiftningen: ”Vi fick inte igenom detta. Tyvärr.”

Martin Wisell (kd):

Svar har också inkommit från kristdemokraterna genom den politisk sakkunnige vid partiets riksdagskansli, Martin Wisell. Han poängterar att kristdemokraterna vill kriminalisera eftersupning och pekar på en motion från 2006, där företrädare för de fyra allianspartierna var motionärer. Han nämner att frågan om eftersupning varit uppe för gemensam behandling hos de fyra regeringspartierna men att han inte vill gå in i detalj på diskussionerna mellan och inom dessa partier. Han klargör dock avslutningsvis att: ”Kristdemokraterna fortsätter att driva frågan.”

Thomas Bodström (s):

Också Sveriges f.d. justitieminister, Thomas Bodström, nu riksdagsledamot och socialdemokratisk talesperson i dessa frågor är en av de svarande. Svaren på frågorna kommer visserligen genom den politiska sekreteraren Lars Westbratt men ska uttryckligen förstås vara från Bodström. I svaren pekas på att eftersupning är ett relativt nytt begrepp och att det därför var tvunget att utreda frågan, vilket gjordes i SOU 2006:12. Han säger sig vara mer positiv till en lagstiftning mot eftersupning än som var fallet i utredningen och menar att det inte är rimligt att en person ska kunna klara sig undan ansvar genom att skylla på förtäring av alkohol i efterhand.

Kompletterande svar från Linander och Pehrson

Med tanke på de olika svaren togs förnyad kontakt med såväl centerpartisten Johan Linander som folkpartisten Johan Pehrson. När Pehrson konfronterades med uppgifterna från Linander, d.v.s. att centerpartiet i diskussionerna inför propositionen förespråkade ett kriminaliserande av eftersupning men att övriga

allianspartier fällde förslaget, avvisade Pehrson detta. Han pekade istället på att det var Lagrådet, som har till uppgift att yttra sig över hur lagförslag påverkar bl.a. rättsordningen och rättssäkerheten, som inte tillstyrkte befintligt förslag och att de därför fick böja sig i frågan. Han menade att centerpartiet uppenbart gjorde detsamma och sade: ”Gissar inte centern öppet står för att det vill gå emot lagrådet på det aktuella underlaget.” Pehrson uppgav som avslutning att han nu arbetar för att få med regeringen på ett förslag som Lagrådet är mindre negativt till.

När kontakt följaktligen togs med centerpartiets Johan Linander huruvida Lagrådet hade någon inverkan på frågan om eftersupning uppgav han sig inte vara hundra procentigt säker men vad han minns så gick detta ärende inte till Lagrådet.

3.3.3 Lagrådets eventuella uttalanden

Som nämnts tidigare tillfrågas ofta Lagrådet under lagstiftningsprocesser. Detta för att bl.a. utreda hur en blivande lag skulle påverka andra lagar och föreskrifter, hur förslaget förhåller sig till rättssäkerheten samt om problem kan uppstå vid tillämpningen. Inom ramen för propositionen om ”Ökade möjligheter att ingripa mot rattfylleri och sjöfylleri” inhämtade också regeringen i januari 2008 yttrande från Lagrådet om huruvida rådet hade något att anmärka i ärendet.²³ I remissvaret framgår att Lagrådet i just detta fall inte behandlade eftersupning.

23

<http://www.lagradet.se/yttranden/Okade%20mojligheter%20att%20ingripa%20mot%20rattfylleri%20och%20sjofylleri.pdf>

4 Diskussion

Som belysts i denna rapport är inte ett kriminaliserande av eftersupning ett okomplicerat förfarande som utan noggranna överväganden kan klubbas igenom i Sveriges riksdag. Det faktum att Norge är unikt genom att som enda land infört en lagstiftning mot eftersupning stärker också denna teori. Att dessutom Sverige, som i många fall ses som ledande i bekämpningen av rattfylleri, sedan 1949 övervägt ett kriminaliserande utan att tagit steget fullt ut måste rimligtvis också peka på det komplicerade i frågan.

4.1 Myntets två sidor

De möjligheter och problem med en lag mot eftersupning som presenterats i rapporten gör att avvägningar måste göras. Den offentliga utredning som gjordes, och som var en starkt bidragande faktor till att lagen utelämnades i den följande propositionen, pekade framförallt på tre saker. För det första ansågs problemet vara så litet att det knappast kunde ses som ett omfattande problem. För det andra slogs det fast att polis och åklagare i de allra flesta fall, trots att eftersupning hävdas, kan motbevisa påståendena med kompletterande bevisning. Slutligen motiverades avrådan till en lag med att en dylik lagstiftning skulle strida mot de grundläggande principer som finns för nykriminalisering, framförallt eftersom skyddsintresset var oklart.

I en lagstiftningsprocess är det naturligtvis avgörande att ta dessa faktorer i beaktande. Argumenten kan bemötas med största respekt men å andra sidan finns en annan sida av myntet. Frågan är vad som exempelvis menas med att ett problem inte är särskilt stort? Utredningen slår själv fast att antalet fall av eftersupning skiftar mellan de olika polismyndigheterna och behovet av en lagstiftning borde rimligtvis också vara olika. Framförallt i polisdistrikt där polisen har lite längre att åka, d.v.s. i län med stora geografiska områden, är risken för att ge en person tid att hävda eftersupning större än om en incident inträffar på Essingeleden genom huvudstaden. Att problemet finns är ett faktum och frågan är, om utredningens motiveringar ska användas, när det skulle kunna sägas vara tillräckligt stort för att lagstiftningen måste till? Hur många rattfyllerister är samhället beredda att fria och låta köra vidare på vägarna? Det blir den naturliga följdfrågan.

Att det finns möjligheter för rättsväsendet att bevisa oriktiga påståenden om eftersupning äger helt klart sin riktighet. Som pekats på är det framförallt vittnesuppgifter och några kompletterande urin- och blodprov som måste till. Det står dock klart att misstänkta rattfyllerister varje år frikänns efter hävdande av eftersupning samt att, i de fall alkoholhalten varit alltför hög för att helt kunnat förklaras bort, personer fälls för normalgraden av brottet trots en alkoholmängd som visar på grov förseelse. Dessutom tas väsentligt större resurser i anspråk från rättsväsendets sida om eftersupning kan misstänkas. Även gällande utredningsförfarandet kan alltså frågan om en lags betydelse ställas. Hur mycket extraresurser kan accepteras innan en lagstiftning är motiverad? Dessutom är heller inte utredningsförfarandet hundraprocentigt, något som de friande domarna ändå visar. Om den misstänkte exempelvis vägrar, eller inte har möjlighet att lämna urinprov försvåras bevisningen påtagligt. Det kan heller inte hållas för otroligt att ju mer uppmärksammat problemet blir och för varje friande dom media rapporterar om sprids fenomenet och därigenom riskerar invändningarna om eftersupning att öka.

Det finns en poäng i påpekandet att skyddsvärdet i fallet med eftersupning inte är trafiksäkerhet utan snarare endast är av utrednings- och lagstiftningskaraktär. En lag avskräcker ju knappast särskilt många från att sätta sig bakom ratten i alkoholpåverkat tillstånd, som ju är fallet med ”vanligt” rattfylleri, utan syftar istället till att underlätta att få en redan begången kriminell handling att lagföras. Huruvida detta ska vara avgörande i beslutet om en lagstiftning bör införas går naturligtvis att diskutera men att medvetet försöka dölja ett allvarligt brott genom att inta alkohol anser nog många, däribland ett antal tunga politiska företrädare, vara så pass förkastligt att en lagstiftning ändå är påkallad.

4.2 Politiska beskrivningar går isär

Det som är ganska uppenbart när det kommer till de politiska diskussionerna om eftersupning är att det under en längre tid funnits starka högljudda röster för en kriminalisering men att eventuella motståndare uteblivit i debatten. Det kan naturligtvis vara så att beskyddare av det rådande inte på samma sätt behöver synas för att väcka opinion men det kan ändå anses intressant att direkta motståndare till en lagstiftning lyser med sin frånvaro i den offentliga debatten. Om detta kan tolkas som att motståndare på politisk nivå saknas, åtminstone i

någon större omfattning, då kan det nog anses än intressantare att en kriminalisering uteblivit.

Som påvisats i rapporten finns stöd för en lag mot eftersupning från tungt vägande politiskt håll. Tidigare uttalanden i debatter och i media samt kontakter i samband med författandet av denna rapport stärker bilden av att stödet för en kriminalisering av eftersupning från politiskt håll är omfattande.

Samtliga politiska företrädare som tillfrågats under arbetet med rapporten har uttryckt sig vara positiva till en lag mot eftersupning. Såväl den socialdemokratiske riksdagsledamoten Thomas Bodström, tillika justitieminister i den regering som avgick i september 2006, som tre företrädare för allianspartierna, d.v.s. företrädare för den nuvarande majoriteten välkomnar en kriminalisering. Till detta kan läggas tidigare uttalanden där företrädare från samtliga riksdagspartier förutom vänsterpartiet finns representerade och som lyfter fram en lagstiftning som önskvärd.

Om fokus läggs på svaren från de fyra respondenterna i denna rapport så kan en del olika faktorer diskuteras. Svaret från Thomas Bodström kan visserligen endast flyktigt behandlas då det dels är väldigt kort men också då han i dagsläget inte tillhör den politiska majoriteten i riksdagen. Värt att notera är dock att eftersupning i svaret beskrivs som ett nytt begrepp och att detta var orsaken till varför en lagstiftning var tvungen att behandlas i den offentliga utredning som föregick den senaste propositionen gällande ratt- och sjöfylleri. Detta svar kan å andra sidan ställas mot det faktum att eftersupning som fenomen behandlats i ett antal utredningar sedan 1949 och dessutom nästan årligen varit föremål för motionerande riksdagsledamöter.

De tre alliansföreträdare som svarat på frågorna har det gemensamt såväl de personligen som deras partier anser sig vara tydliga anhängare av en kriminalisering av eftersupning. Två av dem, centerpartisten Johan Linander och folkpartisten Johan Pehrson, var dessutom mycket drivande i frågan innan regeringsskiftet 2006. När det gäller beskrivningen av vad som egentligen gjorde att eftersupning utelämnades när regeringen lämnade över den aktuella propositionen till riksdagen går dock åsikterna isär. Kristdemokraten Martin Wisell vill inte gå in på hur de olika allianspartierna diskuterade i regeringens förhandlingar. Johan Linander menar däremot att centerpartiet tog upp frågan om eftersupning i samband med förhandlingarna men säger att de tre andra

allianspartierna var avvisande. Folkpartiets Johan Pehrson nämner inte hur de exakta partiåsikterna såg ut i regeringsförhandlingarna men pekar på att beslutet baserades på utredningens negativa hållning till rättssäkerheten. Meningen ”Vi fick inte igenom detta. Tyvärr.” kan dock tolkas som att folkpartiet, åtminstone delvis, drev frågan. När Pehrson återigen kontaktas och ställs inför Linanders uppgift om att centerpartiet drev en kriminalisering men att folkpartiet, moderaterna och kristdemokraterna var avvisande säger han att de fick böja sig för Lagrådet som inte tillstyrkte det befintliga förslaget. Frågan blir sålunda om det var utredningen eller Lagrådet som var orsaken till att en lag mot eftersupning föll? Linander uppger sig inte vara hundra procentigt säker men vad han minns gick frågan aldrig till Lagrådet. Som behandlats i rapporten så finns heller inte något om eftersupning med i remissvaret som Lagrådet lämnade till regeringen i samband med propositionen. Att åsikterna går isär gällande vad som egentligen orsakade att eftersupning utelämnades från propositionen gör det i realiteten mycket svårt för utomstående att med säkerhet veta hur det förlöpte. Frågans känslighet och komplexitet kan dock fastslås då lagen fortfarande inte är på plats.

4.3 Avslutning

Även om jag har förståelse för svårigheterna med en kriminalisering av eftersupning så anser jag ändå att en lagstiftning borde kunna bli en realitet. De motargument som lyfts fram, då framförallt frågetecknet kring skyddsintresset, måste tas i beaktande men det finns starkt vägande skäl till varför fördelarna överväger. Det främsta är naturligtvis att de som gör sig skyldig till brott ska lagföras och inte falskeligen undandra sig ansvar genom att hävda eftersupning. Det finns personer som anser att problemen måste vara mer omfattande för att en lagstiftning ska ske men nog finns det brott, såväl inom brottsbalken som speciallagstiftningen, där antalet lagföringar är starkt begränsade. Frågan är också hur vanligt brottet ska bli för att en kriminalisering ska tas till? Dessutom är handhavandet kring hävdande av eftersupning relativt omfattande och resurskrävande. Detta kan inte vara det tyngst vägande argumentet för en lagstiftning men bör ändå vägas in i resonemanget.

De rättssäkerhetsmässiga frågorna är avgörande för en demokrati. Med tanke på detta ska varje ny lag prövas mot denna faktor och i frågan om eftersupning har just detta område lyfts fram som det största problemet. Frågan som dock bör

ställas är om Norge i sådana fall bör klassas som ett rättsosäkert land? Norge, där eftersupning varit kriminaliserat sedan 1959, ses nog av de allra flesta som en minst lika rättssäker stat som Sverige. Det som inom de rättssäkra ramarna är möjligt i det västra grannlandet borde sålunda också vara möjligt i vårt land.

Gällande de politiska turerna är det tydligt att det uttalade stödet för en kriminalisering är starkt. Under rapportarbetets gång har positiva uttalanden hittats från åtminstone någon framträdande representant i varje riksdagsparti med undantag av vänsterpartiet, något som inte behöver tolkas som att det sistnämnda partiets företrädare är emot en kriminalisering. Det som dock kan konstateras är att åsikterna hittills inte lett fram till någon lagstiftning. Även om visst intresse kan läggas på positiva tongångar från socialdemokratiskt håll, de har ju trots allt varit i regeringsställning 52 av de 64 år som passerat sedan andra världskriget, så är dock de senaste åren det mest intressanta. Anledningen till denna personliga åsikt är det faktum att företrädare för allianspartierna före valet 2006, då socialdemokraterna innehade regeringsmakten, uttalade tydligt stöd för en kriminalisering av eftersupning. När regeringsmakten vunnits och en proposition på ämnet rattfylleri skulle presenteras fanns dock denna fråga inte med. Vad detta berodde på kan med säkerhet inte fastslås i denna rapport, för detta hade krävts ett aktivt deltagande i de förhandlingar allianspartierna genomförde inför propositionen, men att versionerna går isär kan dock med lätthet konstateras.

Enligt centerpartiet skulle övriga allianspartier i förhandlingarna ställt sig avvisande till en lagstiftning mot eftersupning, något som alltså skulle vara orsaken till att förslaget föll. Om detta äger sin riktighet skulle folkpartiets pressmeddelande från den 14 september 2006, d.v.s. sex dagar före riksdagsvalet, om att eftersupning måste kriminaliseras falla platt till marken. Skulle det inte vara på det viset centerpartiet beskriver är det istället anmärkningsvärt att en felaktig bild målas upp för att ställa sitt parti i bättre dager.

Det är dessutom något förvirrande att det vid vissa tidpunkter pekas på att den negativa skrivelse mot ett kriminaliserande som gjordes i och med SOU 2006:12 var orsaken till att en lag utelämnades medan det i något svar påstås att eftersupning var kvar som ärende enda till Lagrådet. Det är sålunda väldigt svårt att säga när eftersupningsfrågan föll ur propositionen. Var frågan med under processens gång men fick lyftas ur p.g.a. kritik från Lagrådet, då kan eventuell kritik mot politiska företrädare dämpas betänkligt. Är det däremot så att

eftersupning lyftes bort redan innan Lagrådet tillfrågades om propositionens tillämplighet är kritiken mer berättigad, i synnerhet mot vissa partier och företrädare. Tilläggas bör att det också är ytterst tveksamt om företrädare som under valåret 2006 varit tydliga med att eftersupning bör kriminaliseras kan hävda att en eventuellt ändrad uppfattning beror på den offentliga utredningen. Den utkom nämligen redan i januari 2006 och borde sålunda varit känd för personer aktiva i frågan.

Som framgått är det i det närmaste omöjligt att få vetskap i hur de exakta tureorna sett ut bakom politikens stängda dörrar. Det som dock är möjligt att slå fast är att beskrivningen från politiskt håll går isär. De positiva tongångarna gällande en kriminalisering av eftersupning kvarstår dock, något som trots allt väcker hopp om att detta kryphål i lagföringen kan komma att täppas till. De retoriska tongångarna pekar ändå på att vi idag är närmare en lag mot eftersupning än vi varit på 60 år.

5 Referenslista

Folkpartiet, http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage____20457.aspx
(2009-11-07)

Folkpartiet, http://www.folkpartiet.se/FPTemplates/ListPage____50680.aspx
(2009-11-07)

Fuhrman, Håkan, (2008) *Trafiknykterhetsbrott*, Växjö

Helsingborgs Dagblad, *Hovrätt trodde inte på eftersupning*, 2008-12-17,
<http://hd.se/skane/2008/12/17/hovraett-trodde-inte-paa> (2009-11-13)

Hernadi, Alexandra, *Krav på lag mot eftersupning*, 2007-05-28,
http://www.svd.se/nyheter/inrikes/artikel_232025.svd (2009-11-13)

Lagrådet,
<http://www.lagradet.se/yttranden/Okade%20mojligheter%20att%20ingripa%20mot%20rattfylleri%20och%20sjofylleri.pdf> (2009-12-02)

Lovdata, Norge, <http://www.lovdata.no/all/hl-19650618-004.html#22>
(2009-11-07)

Motion till riksdagen 2008/09:Ju271 Lagstiftning mot eftersupning, Riksdagen, Stockholm

Proposition 1994/95:23 *Ett effektivare brottmålsförfarande*, Riksdagen, Stockholm

Proposition. 2007/08:53 *Ökade möjligheter att ingripa mot rattfylleri och sjöfylleri*, Riksdagen, Stockholm

Riksdagens protokoll 2005/06:102, Riksdagen, Stockholm

SOU 2006:12, (2006) *Rattfylleri och sjöfylleri*, Stockholm

Vidlund, Susanna, *Gahrton friad från rattfylleri*, 2008-03-31,
<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article2160521.ab> (2009-11-13)

Bild 1; http://www.vti.se/templates/Page____11119.aspx